

Misera Suljić Sijarić

Specijalna nagrada za
autentičnost pripovijedanja

DVANAEST DUKATA

Pokušat ću ispričati jednu, istovremeno i tajnovitu i nježnu priču, onu iz koje se osjeća posebna duša. A samim tim, pomalo i nevjerovatnu. Ono što se dešavalo Begzadi, ženi o kojoj govorimo, mnogi bi nazvali izmišljenim, nemogućim, otkaćenim, nadnaravnim, nestvarnim, nadrealnim... ili kako sve ne, a ukoliko bismo pitali još i psihologe, eee, tek tad bi bilo – majko moja! I svi vi koji spadate u te, prestanite dalje čitati! Ovo nije priča za vas. Ni Begzada o svemu što joj se događalo nije razmišljala kao o nečemu nemogućem, ili o nečem, elem, posebnom. Prosto je to – život. To je bilo tako, i tu nema nikakvog preuveličavanja i laži. Ne pričam da bih vas iznenadila i zabavila, rasonodila, zaprepastila. Niti da pročitate nešto, recimo, što do sada nikad niste, pa da, eto, o tom trubite. Dakle, uzmite kao da vam pripovijedaju vaši roditelji, nakon što biste ih s puno umilnih riječi uspjeli ubijediti da vam povjere svoje potajvštine. Ovo se priča, ono, kao svoj svome, u povjerenju, pa se od vas, čak, zahtijeva da o tom i čutite. Jer, ova priča oko sebe ima onaj posebni plašt kroz koji do same biti ne može svako da proдре. A što se tiče mene, koja ću vam je sada ispričati, ubjeđenja sam da je ovaj svijet fantastičniji od onog što bismo mi i mogli izmisliti.

A sad počinjemo, slušajte.

Ona je imala šesnaest, on osamnaest, i uzeli su se puni ljubavi. No, kao i obično, to traje tek neko vrijeme, jer je život malo komplikovaniji od onog crnobijelog, sretnog ili nesretnog, što svi znamo.

Ona je bila kći jednog uglednog hafiza i zvala se Begzada; on sin jednog osrednjeg trgovca, a ime mu je bilo Hajrulah. Njih dvoje su se nekako zavoljeli kao dječica, još u prvom razredu mekteba. Išli su baš zajedno, jer je on zatrebao nešto kući svojim, pa je malo pozakasnio, a ona jedva čekala da pođe jer je sufaru s nepunih pet bila naučila. I sve je išlo kako treba, lagahno, fino, bez trzavica, kako bi to narod rekao. Ona je imala nešto posebno u sebi. Imao je nešto posebno i

on, samo što je kod nje to bilo lijepo toliko da je prosto bilo opipljivo. Zbog tog nečeg si je morao voljeti. Očito da ona to nekako i nije uzimala posebnim, ali oni koji su je vidjeli, osjetili bi da je njena blizina ljekovita; imala je to nešto što ti popuni prazninu i, što je najgore ili najbolje, želiš da budeš stalno negdje oko njenih skuta. Imala je i lijepo držanje, oko sebe je širila mir i šta god da kaže, a govorila je malo, bilo je tako, i nije bilo potrebe da se bilo šta preispituje. To je tako. Svima je ta njena posebnost godila, mada se to tad uzimalo kao odlika mladosti, a svaka mladost znamo da je lijepa.

Sa njenom navršenom sedamnaestom dobili su sina, sa osamnaest kćer, sa dvadeset drugom opet sina, a sa njenih dvadeset i tri još jednu curicu i trećeg sina. Baš im je krenulo, no u nezgodno vrijeme. S petero djece uđoše u rat, zapravo u rat koji ni po čemu nije bio njihov. Nijemci se stacioniraju upravo dolje kod Velike vode. Njega odvedoše u ropstvo, tamo negdje u Švapsku. Ona sve to uze kao sudbinu i nastavi živjeti onako kako se može. Djeca sad malo odskočila, taman onoliko da više jedu, a da od njih zasad nemaš nekog hajra, osim da te u kući manje strah. Ali, ona se ne žali. Klanja kao i uvijek, moli se i šta drugo do da se bori da prehrani njih šestero. Čudno svijetu da Nijemci ne ubijaju no, bogami, ponekad i pruže djeci po koji cibuk, onaj keks koji nije sladak nego nekako više slan. A počesto je dolje kod Velike vode bilo i ranjenika. Vrlo često je pucalo. Ponekad partizani zauzimali okolinu, dopirali i do sela. Mnogi bi se ponadali da će sad naši zauzeti, mada je bilo pitanje ko su više ti naši – za neke to su bili domobrani, a za druge partizani, za one tamo preko rijeke već treći, oni s bradama. Na toj strani je bilo i Talijana, ali je mjesto, ipak, do kraja rata bilo uglavnom u njemačkim rukama. Narod nisu nešto mučili, osim što su već na početku odraslu muškadiju nabrzinu pokupili i odveli u zarobljeništvo i o njima se ništa tokom rata nije znalo. Ono što je ostalo tu, što se tiče Njemaca, bilo je uglavnom mirno; oni bi reagirali jedino kad primijete da se nešto dešava. Jednom se i Begzada našla kod vode, kad joj dadoše do znanja da im treba njena pomoć, te ona oko ranjenika pripomože koliko je mogla i umjela.

Četiri godine je trebalo izdurati. Ali se i na rat navikne, pa ti i to, k'o postane normalno. A o njemu, Hajrulahu, ništa, tek da ni u šta nisi siguran. Begzada nije bila od onih koje cvile. Sad je ono nešto posebno

čime je bila obdarena, ono što smo na početku pominjali, dolazilo do izražaja. Znala je da dostojanstveno dočeka sve što rat sa sobom nosi. U njenoj kući se nije plakalo. Klanjalo se i posebnih namaza i molilo Allahu da se babo vrati. Tako su dječica vrlo često klanjala po dva rekjata, onih posebnih, da im ga vrati živa. Ni na šta se nije žalilo ni kukalo. Koza koju su imali donosila im je toliko da se okvasi zalogaj, a nerijetko bi i Nijemci dobijali koju kap za ranjenika. Zauzvrat, ovi kekso, ponekad i koji kilogram brašna. Duralo se. A šta bi i žalba donijela?! No, ranjeni Nijemac kojem je onom prilikom pomogla, nikada nije zaboravio njenu nježnost. Štaviše, vjerovao je da ona ima neku posebnu moć, darovitost, nešto što ni sebi nije znao objasniti, ali je bio svjestan da je njena pomoć bila presudna – ostati živ ili da ga u sanduku pošalju u domovinu. Zato se, kad god bi je kasnije ugledao sa djecom ili samu, s poštovanjem ophodio. Djecu je svu upoznao i nudio im sve što bi mu bilo pri ruci, a ponekad bi ih i potražio sa nekom sitnicom.

Sva bi ova priča bila sasvim obična (tako su i druge žene, teško ali kao i svi, šta ćeš) da nije bilo ovog o čemu smo htjeli. Begzada je po ustajanju išla na vodu prije nego se i drugi raskrenu, kako bi se manje susretala s kojekime. Jednog jutra negdje treće godine rata, puneći suđe, u koritu ugleda – dukat. E, hajde sada ti objasni otkud to? Prvo se nije usudila dobro ni pogledati ga, a kamoli uzeti. Okretala se da vidi da joj neko nešto nije podmetnuo, no, nikog. Bila je zbunjena, pa kao da prvi put sebi i svojim očima nije vjerovala, ode kući. Oko podne se vrati da vidi ima li ga još. Naravno, tu je. I sutradan tako. U rano jutro, dukat ozdo gleda u nju. Trećeg dana isto. Dukat se prosto smješka iz korita, i samo što ne prozbori. Ne zaboravimo da su to bile godine nemanja i gladi. A trebalo se prehraniti. Nerijetko je i iz komande dolazio poneko ko bi zatražio mlijeka, sad za ranjenike ili ne.

Tog trećeg dana, Begzada pruži ruku ka dukatu, više da provjeri da li je tu stvarno, da joj se ne pričinjava, iako je osjećala da će sada teže donijeti odluku šta s njim. Bilo bi jednostavnije da samo uzme sudove i ode kući ne razmišljajući previše, trebalo je i sebe štedjeti. No, ovo je zaista bio dukat. Ona se sad uplaši. Dukat joj ispade, kloknu u vodu, i ponovo je odozdo pogleda, sada samo veći i pomalo za nju strašniji. Okrenula se da baci pogled vidi li je ko. Ne, nigdje nikog. Ostavila je tu neobičnu priču o dukatu i krenula kući. Ipak, povremeno se okretala.

Odlučila je još jednom danas doći. Tako je i učinila. Dukat je opet na nju čekao. Velahaule, šta je sad ovo? Malko plaknu posudu i vrati se nazad. Sutra na vodu neće ići rano, ne prva. Kad se sunce već visoko izdiglo i tamo odnekud puška zapuca, Begzada prouči i krenu k vodi. Na pucnjavu se odavno bilo naviklo. Štaviše, sada se moglo procijeniti i gdje se puca i ko puca, pa i pretpostaviti dokad će potrajati. Nevjerovatno je, ali, to puškaranje je činilo ljude nekako i sigurnijim. Tako znaš da se tamo negdje nešto dešava, a samim tim potajno vjeruješ da sad neće tu, kod tebe. A dukat? Eto ga, kao da je neko zavtlava (mada ona to samo pomisli, tim riječima se ona nikad ne bi izrazila). Evo dukata, evo ga opet. Eto, i šta sad? Da ga ponovo dotakne, da se i sad uvjeri, strah je. Šta i kad vidi da je to baš zlato? Šta s njim? Ništa. Idi, ženo, kući. No, ako je od Allaha?... Ma, idi kući, ne diraj to!

– Uranila? – iza sebe ču glas starije komšinice.

– Danas vala i nisam.

Izmače se da komšinica priđe da natoči. Sad, da vidi šta će biti. Kona priđe, postavi bucat u kojem se

brzo začu hućanje. Begzada se pristojno poizmače da ne smeta, očekujući da vidi šta će se dalje desiti. Ponamješta komšinica posudu, nikako da lijepo stane, moraš je upravljati i pridržavati. Begzada čeka da kona vidi dukat i pita se šta će reći i uraditi. Međutim, ova samo namješta i pomjera sud, a voda u njemu promuklo zvekeće i pršće k'o da je uhvatio neki posebni huk. Sve, iako je upravo tu usmjerila pogled, nikako da ga ugleda. Begzada se malko primače da pogleda vidi li se i dalje dobro. A dukat stoji kako stoji.

Kad su napunile suđe, ona još jednom baci pogled – eto ga. Šta sad da kaže? Kako to da ga komšinica ne vidi? Eto, a zašto bi bio od Allaha samo za mene?

Ništa, sutra će s nekim od djece doći. Sad polahko puteljkom ka kući. Posuda je nakrivi na onu jednu stranu, pa često premješta vodu iz ove ruke u drugu. No opet, nije teško nositi. Polahko, promijenit će ruku. Teže bi bilo da je kojim čudom nestane. Šta bi tad? Hvala Allahu da nam je voda uvijek čista, misli Begzada kako bi ostala pri sebi. Do sada je znala da nije skrenula, sad baš i nije sigurna šta se ovo s njom dešava.

Sutradan je probudila Sulejmana, najstarijeg sina – sad mu je već gotovo jedanaest – i s njim otišla na vodu. Učila je usput. Sulejmanu

nije bilo neobično što ga majka diže, ali mu je ona malo čudna. No, ćutao je. Nekako je i on razumio da joj nije svejedno. Stigli su do vode i Begzada se priđe. Dukat se ponovo caklio. Ništa nije rekla, samo se malo izmakla kako bi dala priliku Sulejmanu da se primakne. On je pridržavao bucat koji se baš mrdao dok je jaki mlaz derao njegovu praznu utrobu. Sulejman je sve pratio, pomalo sanjiv, a ništa nije vidio.

Mora da je mrdnula, pomisli ona. Ponovo je prišla i ugledala dukat, isti onaj koji je svakog dana dočeka.

– Sine, vidiš li ti nešto u koritu? Meni izgleda kao dukat. De, pogledaj, izvadi ga.

– Ja ne vidim nikakav dukat, majko.

– Pogledaj bolje. Meni se nešto učini kao da vidim dukat.

– Ovdje toga nema.

Begzada se ponovo primače. Dukat na istom mjestu. Velahaule. Kakav je to šuhbet? Sigurno je da ne

samo što je bila sad podosta čudna, već je to poprilično počelo da je opterećuje. Šta se to dešava i šta da radi? Da uzme dukat i donese ga kući? Šta da uradi s njim? Svako zna da ona nema dukata, šta će narod reći? Izdržala je dosad bez tog, pa valjda će i ovom belaju kraj. Ali, zašto dukat samo ona vidi? Da ga nije uzela u ruku i opipala, mislila bi i sama da joj se nešto pričinjava. A da Bog nešto s tim nije htio, ne bi joj ga ni pokazao... Ne, ona zaista ne zna šta je to, te šta joj je činiti. Klanjat će istihare. Vidjet će šta joj dragi Allah kaže.

Navčer se lijepo okupala nakon što je dječicu smjestila u postelju, obukla u bijelu haljinu od lana što joj je majka stavila u spremu, i klanjala četiri rekjata, pa za svaki slučaj opet četiri. Legavši između dvoje najmlađih, njenih blizanaca, stavila je sastavljene ruke dlan na dlan ispod glave i učeći zaspala. San joj je bio nejasan. Tako je ponovila tri noći uzastop i te treće noći, pomalo nejasno, neki glas joj nešto k'o pominje dobre... I, Bože, kao da je to izgovorio onaj Nijemac, pa kao da ga ona razumije. Šta sad da misli? Je li to trebalo nešto da joj poruči? Nastavila je klanjati sedam dana. Snovi su joj bili zamršeni i kad bi pokušala protumačiti njihovu poruku, uvijek joj je izgledalo dvojako, može bit ovo, a i suprotno. Jednom je sanjala veliku glad, iscrpljenu djecu oko svojih nogu, ljude koji psima otimaju čanak i iz njega jedu preotete splačine. S druge strane uvijek nešto što više upozorava

i skreće joj pažnju da ne pogriješi. Eto, to joj snovi nagovještavaju. Kad sve to svede, bolje da istiharet i nije klanjala (Bože me oprost!, ona brzo sebi tiho prigovori). A možda je bilo najbolje da se dukat nije ni pojavio. Samo je muči. K'o da nema drugih briga. Svu koprivu je obrala da djeci nešto pristavi kuhano, štavalj je odavno zatrt. Voće se ne da savit, a krompira veći vakat ni za sjemena. Zadnji koji su pojeli bio je od onog Nijemca kad je Sulejmanu u džep strpao tri. No, u selu još niko od gladi nije umro. Tek joj pade na pamet da možda onog dukata i nema, da joj se to samo pričinjava dok je na vodi. Možda, ipak, da ga uzme i ponese sa sobom, da vidi hoće l' ga i kod kuće stvarno biti. Da ga pokaže i djeci? Kako da joj povjeruju? No, uzet će ga, za zlo ne koristio, nikad se ne zna šta sutrašnji dan može donijeti. Staviti će ga negdje, pa će vidjeti šta s njim. Ako opet bude u koritu.

Poranila je kao i uvijek, uzela suđe da napuni i pošla ka vodi. A šta ako joj i stvarno zatreba, ako se desi da joj djeci spasi život? Pa, ona ne krade, ne traži ni od kog, šta tu ima tako loše? Tu nema ništa grijешno. Ne, samo je toliko neobično da više ni sama ne zna šta da misli. Eto, sad će vidjeti da li je to stvarno sve umislila.

Dukat – na istom mjestu. Ona reče bismilah pa tek tad pruži ruku i uze ga. On stvarno pravi, pravcati. Stavi ga u njedra, napuni suđe i krenu kući. Usput je sreće onaj Nijemac što je djeci ponekad davao keks i nedavno Sulejmanu krompir, reče joj *Gud Morgen* i uz ugodan smiješak nastavi dalje. I ona mu uzvratila tako, *Gud Morgen*. Toliko je za ove godine već naučila od djece. Ona su se uspješno sporazumijevala. I to im je išlo kao od zabave. Znala su i pokoju pjesmicu na švapskom. On je bio tako krupan, ali nekako pomalo i nestvaran. Pojavio bi se pokatkad ovako rano, a bio je tu i kad dječicu ugleda da im pruži sitnicu, no bogami za njih je to svakako bilo veliko. I sad je sigurno nekud morao ili je išao rano u šetnju po jutarnjem zraku. Uh, što me sad iznenadi. On me nekako uvijek iznenadi gdje god i kad god da ga vidim. Kako je samo drukčiji... A danas je lahko sve i može uznemiriti, pa i od njega se sva strese. Bože, pomisli Begzada, da ovo nema kakve veze s njim? A kakve će? Dukat bi i drugi vidjeli...

Dukat je izvadila i stavila ga u seharu, umotala u spremu. On nov novcat, ispran, blistav. Sutradan je otišla u isto vrijeme na vodu. I kao i ranije, voda ko voda. Ništa neobično. Vratila se kući i mislila šta djeci

da napravi za jelo. Sve je bilo poprilično prazno, pa i šta god da pomisli i krene praviti, nedostaje, nema dovoljno. Čak i sve da pomiješa, opet je nedovoljno. Tako je i činila. Begzada je imala tu osobinu da niodčeg stvori nešto, i to joj je stalno polazilo za rukom. No, danas zaista ne zna šta bi.

Kad se te večeri, tamo negdje pred akšam, zaučuo ezan u njenim mislima, a to joj se često pričovalo, jer ga već godinama nije u stvarnosti čula, Begzada je podigla pogled i u onoj rumeni zalaska sunca, na nebu ugledala – vrata. Otvorena. Nebeska vrata. Sva od nekog sjaja. Ono što bi se u narodu reklo – nebo se otvorilo. Ona brzo prouči šehade, pa se prisjeti da poželi nešto od Boga, te nespretno, nabrzinu, dok se ne zatvore, zamoli za hairli nafaku, i taman kad je htjela reći zdravlje i dobru sreću svima, vrata se zatvoriše. Da li je to i uspjela poželjati dok su još bila otvorena, nije više bila sigurna. Begzada na momenat osjeti olakšanje, ali istovremeno i nezadovoljstvo što nije bila jasnija u molbi, što je sebi dozvolila takvu nespretnost. No, bilo joj je utješno da je i ta njena spretnost ili nespretnost data od Boga, i da On zna već sve unaprijed, pa i njene želje. Kad ugleda ono troje, stariju Bekiru i blizance pored sebe, onako zgrčene oko nje, bi joj pomalo neprijatno, jer je izgledalo kao da su djeca tu bila dugo, a da ih nije primjećivala.

– Jeste li vidjeli ona vrata na nebu?

– Gdje, majko? Mogu li gore biti vrata?

– Učinilo mi se. Ponekad se čovjeku tako što učini. Hajmo ući, treba uskoro klanjati akšam.

Malo zatim Sulejman s mlađim bratom u kuću unije nešto što dosad nije viđala. Neke konzerve, velike i male. Nijemci im dali.

Nije prošlo mnogo, a dukat je ponovo gledao iz vode. Ovog puta ga je odmah uzela i ponijela kući te ostavila kod onog. Zvecnuo je jedan o drugi i to je to. Niti je znala šta će s njima, niti je htjela mnogo razmišljati. Nastavila je klanjati, uz djecu često i nefile moleći da im se Hajrulah vrati živ i zdrav. Kad neko iz porodice nije tu, počinjemo o njemu da mislimo kao o nekom nama vrlo bitnom. Tako su ga djeca svakojako i zamišljala, ali nikada nisu ni pomislila da im je možda mrtav. To im nije moglo ući u misli, iako baš i nisu razmišljala kako sve ove godine da i može biti živ. Ovi najmlađi ga i ne pamte, samo po jednoj staroj fotografiji znaju da im je babo to i to, iako im je on

na njoj tek nešto malo stariji od njih samih, onako usput uhvaćen u porodičnoj fotografiji. Eto tako, ali su ga voljeli onako kako se to babo voli i molili za njega, jer ih je majka tako učila.

Mislila je Begzada na njega, na dukate koje je povremeno donosila kući, mislila često i na ona nebeska vrata i njenu poprilično naivnu molbu da im Allah podari hairli nafaku. Bilo je i to uredu, ali nafaka u nizu želja dolazi kasnije, znatno kasnije. Imalo se mnogo toga prije nafake poželjeti. Nespremna je bila za takav trenutak, mogla je zamoliti za..., ali...

I rat, pa imade svoj kraj. Ljudi počеше iz zarobljeništva pristizati u selo. Svakim danom ih je bilo sve više. Jednog dana dođe i Hajrulah. Nimalo iscrpljen, kao da i nije bio na robiji. Štaviše, izgledao je lijepo, samo je nekako bio sazrio, razvio se. Bio je kod nekog Nijemca konjušar, timario konje, čistio štalu, i dobro, najbolje što se u ratu može proći, prolazio. No, ugledavši porodicu, obradovao se, ali ga istovremeno nešto počče kopkati, izjedati. Kao da mu tek pade na pamet da se pita kako li je Begzada othranila petero djece i sebe u ovakvim vremenima? Kako je to uspijevala? Čime ih je sve hranila? To ona koza, koju su prošle zime zaklali Nijemci, jer im je tako zatrebalo, nije mogla. Djeca su mala, ona nisu bila kadra pripomoći...

Promijenio se. Počeo bi se i svađati, ali mu niko nije uzvraćao. Rado bi on rekao sve što misli, ali kako da to kaže. Ponekad bi navraćao u seosku kafanu, i po prvi put neko iz njegove porodice, vraćao se pijan. Šta god da bi ona rekla, njega je više vrijeđalo. Djeca sad i nisu bila sigurna jesu li dobro znala zanijetiti kad bi ono klanjala s molbom da im se babo vrati živ i zdrav. Trebalo je možda da zamole i nekako drukčije. Još nisu znala kako. No, dok su tako bila u dvoumici, Hajrulah nađe drugu ženu. Možda je bolje reći nađe ona njega, neka kuharica iz ciglane u koju se zaposlio. Begzada kao da je to razumjela. Može li biti da ga je razumjela? Valjda. Nije mu pravila smetnje. I sama je počela tu da radi, jer je to bilo jedino mjesto gdje se moglo za porodicu nešto zaraditi. Hajrulah dobi dijete, jedno, drugo, treće, dobi i četvrto. Ali, nikad ne prestaje da gleda za Begzadom. Djeci ništa ne šalje. Njemačka ga otuđila od njih. Ponekad, kad vidi da Begzada kud s djecom prođe, ono svoje novo, malecko, podigne u naručje. Sulejman je sad veliki. Jednom ga je susreo i rekao mu da griješi, da im je svima u ratu bilo

teško, a majci najteže. Hajrulah ga nije htio slušati, samo je nastavio svojim putem, govoreći: *Šta dijete zna...*

Jedne noći, bolje reći negdje pred diobu noći sa buđenjem, nešto jako zadrma na ulazna vrata. Begzada se uspravi u krevetu i prouči šehade. Brzo baci pogled na djecu. Sva mirno spavaju. Niko se i ne pomjera. Vrata ponovo zalupaše. Sad već nestrpljivije. Kao kad neko nema vremena za čekanje. Ali, u tome je bilo i nečeg zastrašujućeg, onog što se osjeti da ne dolazi sa ovog svijeta. Ona ponovo pogleda djecu, nijedno se ni sad ne pomijera, niko to ne čuje. La ilahe ilelah. Zna da se ne valja u ovo doba javljati. Pritaji se, uči. Kad, eto ga ponovo, sad na sobna vrata, onako: taaap, taaap, taaap, s predasima, usporeno. Opet nijedno od djece ne pomijera, niko ništa ne čuje, iako su vrlo lakosana. Sulejmanu baš ništa promaći ne može, a evo, on miran, ničim ne odaje da išta čuje. Uči, Begzada, pred dobro bilo! Da dragi Allah na hair i na dobro okrene.

Znala je ona tako ponekad čuti, kad se još za Hajrulaha ništa nije znalo, da je neki glas zove. Ona bi se prišutjela, proučila šta, i tek pred jutro bi zaspala. Ujutro je pitala djecu jesu li čula šta noćas. Niko ništa.

Ciglana je sad nakon rata radila punom parom. Sve što se moglo zaposliti, tu je našlo posla. No, jednog dana dođe vrlo neprijatna vijest. Nekoliko radnika uhvaćeno u iznenadnom obrušavanju i tu zatrpano, među njima i Hajrulah. Ciglana je potom totalno prestala sa radom, tako da su svi oni koji su ovdje zadnjih godina nalazili nafaku, ostali bez posla. Tako i Hajrulahova nova supruga, kuharica. Ostala bez posla i Begzada.

– Majko, ova babova druga djeca su ostavljena sama. Majka im nestala. Vele da se udala za nekog, ostavila ih. Izgone ih iz one barake. Kažu da to nije njihovo. Tamo je cika i kaos. Šta da radimo?

– Dovedi ih ovamo, sine. Vi ste im braća i sestre. Zajedno ćemo. Svašta smo u ratu predeverali, moći ćemo i sad. Bar ne puca, a i ti možeš pripomoći. E, bogami je bilo nezgodno. Godinama je bilo teško, tako da su mnogi pomišljali kako je teže sad no u ratu. Neimaština je bila tolika da se nije imalo kud više. Prvi put se Begzada prisjeti dukata. Ako su još tu... Otvorila je seharu i izvadila tri. Drugog izlaza nije vidjela.

– Danas idemo do čaršije. Spremi se, pa da odemo nešto nabaviti. Nije tačno znala ni kud ide. Znala je da nikada ovo nije radila

i da ne zna ni kome da se obrati. Prvom zlataru, kome bi drugo, i šta ona o svemu tome zna nego šta joj oni kažu. Allah najbolje zna, on će ih štiti. Šta da kaže ako je Sulejman zapita otkud?

Idući, njih dvoje onako lahki i lijepi, čisti i nekako nevini, privlačili su poglede čaršije. Ako ni zbog čega drugog, a ono što su novi, baš ko i njihovi dukati koje ona u zavježljaju drži. I znala je da se neće cjenkati, jer nafaka koja je njihova i bit će njihova, tu ih ne mogu prevariti, pa ma kakvi maheri bili.

– Udijeli, mlada. Udijeli siroti, devetoro djece imam. Ti bar imaš krov nad glavom, a mi ni toga.

Imam i ja baš devetoro, poveza ona, ali ne izgovori. No, ne mogu slagati da nemam šta pružiti, pomisli. Imam tri dukata.

Sulejman je gledao u majku. Znao je da joj je teško odbiti ruku prosjaka, ali mu je sve ovo pomalo bilo i čudno. Da i ova ima devetoro djece..., te šta će majka sad učiniti.

Begzada izvadi platnenu vrećicu iz njedara s namjerom da joj pruži dukat. Sve se dešavalo ispred radnje, na čijim vratima je stajao sredovječan čovjek i posmatrao ih. Begzada otvori vrećicu, kad u njoj ničeg. Ona provuče po njoj ruku. Ništa, prazna. Malo zbunjena, više zasramljena, Begzada reče da joj je ono što je u vrećici imala, negdje ispalo, sigurno se prosulo. Nije više ni pokušala tražiti riječ. Brzo se sjeti kako ih je i dobila. Začuta, pa reče:

– Sve nam je od Allaha. Daće Bog i tebi i nama.

– Imaš ti dvanaest dukata – izgovori ova i nestade za ćošak.

Taman kad Sulejman zausti da upita majku kud će, šta je namjerila, iz radnje se začu:

– Neka dukata, mlada. No, daj mi ovog sina da kod mene radi. On će zaraditi za hljeba. Naučit ću ga ovom starom zanatu. Imaj povjerenja u mene. Vidim ja da je rođen pod sretnom zvijezdom.

Begzada ga pogleda onim neiskvarenim očima u kojima on prepozna sve što sa sobom nosi jedno iskreno ljudsko biće.

Sulejman se poradova ponudi, posebno što mu gazda reče da može ići i u večernju školu. Gazda, zlatar, prema njemu se odnosio onako kako bi i prema sinu kojeg je od bombe izgubio ispred kuće. Poginuo je zajedno sa majkom. Bio je malo stariji no Sulejman sada. Ubrzo su i svi drugi našli mjesto tu u čaršiji pored njega, a Begzada

upozna čovjeka koji je imao više povjerenja u nju nego i u sebe.

Narod bi ovu priču završio ovako: dukati je dovedoše do njihove sudbine. A tako i bi. No, dobila je još jednog sina, pa i još jednu kćerku, i dvanaesto je bio sin. Zlatar je ponovo bio razgovorljiv kao nekad, prije rata. Ali, Sulejman nije postao zlatar, kako su svi očekivali. Bio je neko vrijeme, i to vrlo vješt, no više ga je privlačila džamija. Završio je medresu i postao imam. Svih dvanaestero su u čaršiji našli svoju nafaku. Ispade da su nebeska vrata zaista bila otvorena za Begzadine oči. Da li je ona, ipak, prije no su se vrata sasvim zatvorila, uspjela provući i još koju misao, o tome će svako od nas imati svoje mišljenje.